

Irodalom a mikrofon előtt.

A rádióban elhangzó irodalom: *hangos könyv*. Amint a szemnek való könyv jó papírt, kitűnő szedést, jól olvasható betűket, okos tipografizálást kíván, úgy a hangos könyv is igényel bizonyos kellékeket. Jó mikrofonhang, színes, de nem színpadias előadás, sajtóhiba, azaz nyelvbontlásmentesség a fő technikai szükségességek. Általános tapasztalat, hogy az írók egyrésze rossz előadó. Viszont a közönség sokszor az írónak hangbeli bemutatkozására is kíváncsi; az író rádióból hozzáférhető személye érdekli. A megoldás egyszerű: a rossz mikrofonhangú vagy rosszul előadó író mutatkozzék be műve előtt három-négy mondatban, azután jöjjön a műve hivatott előadó tolmácsolásában. Ez az előadó azonban ne legyen színész. Amint vannak kitűnő pódiumelőadók, úgy nevelendők kitűnő mikrofonelőadók is, akik sohasem szerepelnek színpadon. Legjobb mai szavalóink nem színészek.

A mikrofon elé kerülő irodalmi mű hanghatásra legyen felépítve. Ez ma még nincsen így, ezért a novella talán a legkevesebb ember által hallgatott műsorszám valamennyi között. A mikrofon a mikrofon, számára való írni-nemtudás vagy nemakarás miatt, súlyos sebeket ejtett az elbeszélő irodalmon.

Mi segít itt? A passzív kiválasztás nem. A csak úgy behozott anyagban elsikkad a jó is. Cselekvő, kezdeményező, útmutató szellem kell. A hanggal dolgozó írók kiválogatása és serkentése. Az írók felolvasásra való meghívása helyes elv, de az úgynevezett márkás név, a divatosság még nem mikrofontgarancia. A mikrofon külön világ, mely csak maga termelheti ki a márkáit. Amint a németeknél, angoloknál és amerikaiaknál meg is tette.

Eddigi tapasztalatunk: a költők egy-két kivétellel elszomorítóan rossz

szavalók. Csak szavalóművésszel engedjék verseiket mikrofon elé. A színész azonban ritkán egy a szavalóművésszel.

Színjáték — hangjáték.

A színjáték szemnek és fülnek szól. A mikrofon szempontjából több is, kevesebb is a kelleténél. Nem azonos a hangjátékkal. A hangjáték tagadása kényelmes, azonban nem művészi helytállásból fakadó felfogás.

Hangjáték van. A hangjáték a mikrofon művészetének legmagasabbrendű, tehát legnehezebb kifejezési formája. A rádió kezdkorában tartott meddő hangjátékpályázat nem azt bizonyítja, hogy nincs. A németeknél van hangjáték; az angoloknál szintén van. Ott rendezők is vannak hozzá, akik a színpadtól függetlenül, a rádióban magában nőttek fel.

Divatos elintézni a hangjátékot a némafilmmel való összehasonlítással. A némafilm csak első lépcső volt, átmenet a hangosfilmbe. Ma már halott dolog; művészete hasznavehetetlen. Így van a hangjáték is, csak átmenet a televíziós szín- és hangjátékba. A televízió minden pillanatban itt lehet. Miért kell akkor meddő és már önmagában korai halálát hordó műfajjal kísérletezni, kidobandó melegágyban sápadtan nevelgetni? A hasonlat tetszetős, de megtévesztő. A hangosfilm kifejező művészete sohasem emelkedhetett volna a némafilm művészeti eredményei nélkül a mai fokra. A némafilm művészeti kísérletezései juttathatták csak a hangosfilmet oda, hogy ereje javát a hangművészi kihozására fordíthatta. Ilyen, művészi és technikai szempontból egyformán fontos közbeeső műfaj a hangjáték, mely kezdetleges formáival és törvényeivel már szolgálatokat tett — a hangosfilmnek.

Hangjátékra van író is, színész is. Törtetlen út a rendezése, kényelmes

mellékfoglalkozásnak nem űzhető. Új és merőben modern, rádiós lelkesedés kell hozzá. Sok alkotó gyötrődés. A szerepbeolvasás nem teremtheti meg. A próbák elegendő száma biztosíthatja csak még a legaraválabb rendezőnél is a sikert. Az elegendő próbák lehetőségét a színészek magas tiszteletdíja megadja. A nálunk fizetett összegekért a színész, bármily előkelő tagja a legelső színháznak, meg is tanulhatja könyv nélkül a rádióban játszott darab szerepét.

A kísérletezés szépsége és eredetisége mozgalmassá teszi az unalomba hajló műsört. A németek teremtettek hangjátékírókat maguknak és azokat nem a divatos színműírók közül keresték ki. Akiben tehetséget láttak a mikrofon követelményeinek megértésére, azt az embert — bármily névtelen volt még — odaültették a figyelőszobákba tanulni. A divatos, elkényeztetett színpadi írótól hiába várnók a tanulniakarást. Rádióhallgatásra nem ér rá, a rádióról csak bizonyos, esztétikai mázba mártott gondolatsablont tud, természetes, hogy valóban mikrofon elé valót még felszólításra sem ír. Inkább a színpadi hatásokra írt művet erőltettedti a rádióba, mint a színpadról hozott rendező, aki kész, betanult szerelvényt hoz át valamelyik színházból inkább és úgy rádiósítja a rádióra nem való, de márkás darabot, hogy a szereplők közül egy csomót töröl. Így nem kell rendkívüli hangkulisszákkal bajlódni.

A rádió nagy darabfogyasztó és ritkán fordul elő benne, hogy egy-egy darabot többször is mikrofon elé visz. A tömegszükséglet tompítja a művészi igényességet, melyet még szociális szempontok is csökkentenek. Bármennyire ellenáll a rádiók vezetősége minden országban a színvonal népjóléti alapon való rontásának, a rossz színészek kenyérvetelő rohama rést üt a védekezésen. Így lesz a művészetből, mire a hallgató hang-

szórójába ér, sok esetben ledaráló robot.

Nagy nevek — kis produkeciók.

Minden rádió látja és érzi a színvonal időnként természetszerűen bekövetkező hanyatlását. A védekezés egyik módja ez ellen a rendkívül szívos és kérlelhetetlen művészi munka. Másik mód a nagy nevek beállítása. A műsor így csillogó lesz. Igazán jó azonban csupán abban az esetben, ha a nagy nevek mögött a közepesek és kisebbek előbb mondott önérzetes, szívós, kemény művészi munkája érzik. A nagy név csak dísz, az épületet a többi tartja. És ha a nagy név kopik, baj van az egésszel. Reggel, délben, este nem jó mindig a nagy névvel találkozni a műsorban, mert a tömegek illendő teljesítményeket is várnak a nagy nevek által fémjelzett számoktól és művészet helyett számos esetben csak a rutint, a beidegzettség motorikus jelenségeit kapják. Ha már ott a nagy név, művészi biztosítéknak szeretnők látni, nem csalódásnak. Az aktív-inspiratív szellemet éppen tőle várnók.

A népzene és a rádió.

A rádió körül állandóan folyik a nehéz és könnyű zene harca. A könnyűzenészek lobogó meggyőződéssel védik álláspontjukat és fővük a magyarság nemzeti értékeinek megóvása szokott lenni. Nemzeti érték alatt a cigányzenekarok által játszott régebbi és mai keletű magyar műdalokat értik, melyeket magyar nótának mond a köznyelv. Míg általában e nótákért harcolnak, megfélekednek arról, hogy közben a rádió hatására igazi magyar népdalok mennek veszendőbe. A nép mindjobban városiasodik nemcsak külsőkben, hanem lelkitalomban is. A rádióból hallott dalokat énekli, nem az apjától-anyjától tanultakat. Az a